

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. VII. De moralitate actus exterioris

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Prima pars patet: Tum quia bonum & laudabile est quod nos viatores, quantum possibile fuerit, conformemur in operando Beatis: At Beati non solum in voluto formali, sed etiam in materiali conformantur voluntati divinæ: Ergo talis conformitas, regulariter loquendo, est bona & laudabilis; imò veluti quædam imago & expressio, seu prægustatio & participatio futuræ beatitudinis. Tum etiam quia cum voluntas Dei sit prima regula totius sanctitatis, tantò magis homo perficitur & sanctificatur, quantò intimius divinæ voluntati jungitur. Adde quod in tali conformitate consistit perfectissimum exercitium charitatis, ut ostendunt Gratenensis, Rodriguez, & alij Doctores mystici. **B**

55. Secunda verò pars suadetur: Licet quodlibet volitum materiale Dei, comparatione ad ipsum Deum ut generalem providorem, & universi gubernatorem, semper sit melius, non tamen respectu nostri: quia nos aliquando tenemur attendere ad rationem aliquam particularem præcepti, vel nocuenti proximi, vel scandali; & sic sæpe erit conveniens quod sub illis rationibus particularibus, non ipsum, sed oppositum profequamur.

56. Confirmatur: Si quis videat patrem suum mori, & mori in peccato mortali, & per consequens esse damnatum, ex ipso opere videt id esse voluntatem Dei, aliàs non sic eveniret: Sed non est bonum & laudabile quod filius velit mortem & damnationem æternam patris, imò ex charitate & pietate tenetur ei velle & procurare vitam & salutem æternam: Ergo tunc non est bonum & laudabile convenire cum voluntate divinæ in voluto materiali, secundum se & absolute sumpto. Quod addo: quia si tale volitum consideretur ut subest rationi formali sub qua volitum est à Deo, bonum est illi conformari; omne enim volitum à Deo, sub illa ratione sub qua est ab ipso volitum, justum & sanctum est: unde Beati in cælo qui operantur solum secundum rationes æternas & superiores, & nihil volunt nisi sub eo motivo sub quo est volitum à Deo, complacent sibi de morte & damnatione parentum, imò & de permissione peccatorum, & tota serie reprobationis aliorum sibi revelata à Deo, juxta illud Psalmi 57. *Lavabitur justus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris.*

DISPUTATIO VII.

De moralitate actus exterioris.

Ad questionem 20. Divi Thomæ.

PLURA disputari solent de bonitate & malitia actus exterioris, quæ ex supra dictis facile intelligi possunt: unde pauca de his nobis hic supersunt dicenda.

ARTICVLVS VNICVS.

An actus exterior aliquid bonitatis vel malitiæ addat ad voluntatem efficacem ejusdem exterioris actus?

CERTVM est de fide, actum exteriorem, interiori supposito, veram bonitatem & malitiam moralem habere: cum illo supposito sit liber, & rationi conformis vel difformis. Unde in octo primis Decalogi præceptis, vel præcipiuntur, vel prohibentur actus exteriores: certum est autem quod à Deo non prohibentur nisi mala, nec præcipiuntur nisi bona. Item passim tam in veteri quam in novo Testamento reprehenduntur plures actus interiores, & alij laudantur: quod evidens argumentum est, aliquos esse malos, & alios bonos moraliter.

Hoc supposito, inquirimus an actus exterior addat bonitatem vel malitiam ad interiorem, à quo imperatur; vel extrinsecè tantum ab eo bonus aut malus denominetur, sicut urina extrinsecè tantum dicitur sana à sanitate quæ est in animali?

Secus quodlib. 18. art. 5. existimavit actum exteriorem addere bonitatem vel malitiam actui interiori, quantumcunque efficaci; ita ut plus bonitatis moralis habeat voluntas dandi elemosynam cum actu dandi, quam extrinsecè impedita; & plus malitiæ voluntas occidendi hominem, occisione secutâ, quam impeditâ. Eandem sententiam tuentur ejus Discipuli, Liqueus, Tartaretus, Bassolius, Rada, & alij quos refert & sequitur Franciscus Felix tractatu de bonit. & malit. cap. 9. difficult. 1. Quibus ex parte subscribit Vazquez hic disp. 37. cap. 5. ubi docet actus omnino externos, ut furari, occidere, &c. esse formaliter malos primariò & per se, & non solum per denominationem à malitia interiorum; de bonitate verò asserit eam non inveniri formaliter, nisi in actu voluntatis.

D Oppositum docuere Magister Sententiarum in 2. dist. 42. & ibi Albertus Magnus, S. Bonaventura, Richardus, Durandus, & D. Thomas hic art. 4. cum omnibus ejus Discipulis, quos sequuntur plures ex Recentioribus. Unde

S. I.

Conclusio negativæ statuitur.

Dico igitur: Actus exterior, qui est mera executio interioris actus voluntatis, non addit illi bonitatem vel malitiam simpliciter in ordine ad præmium vel pœnam essentialem, sed solum secundum quid, & in ordine ad præmium vel pœnam accidentalem; sicque non simpliciter, sed solum secundum quid hominem meliorem aut pejorem efficit.

Prima pars hujus conclusionis in primis colligitur ex Scriptura, & SS. Patribus: Deus enim Genes. 22. dixit Abraham: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi.* Ubi apparet quod Dominus efficacem Abraham voluntatem non distinxit ab actu, in executione non posito ex impedimento exteriori, & adeò gratam voluntatem ipsius habuit, ac si verè occidisset filium. Unde Chrysostomus homil. 47. in Genesim verba illa expendens, subdit: *Quantum ad voluntatem orientaverat*

orientaverat dexteram Patriarchæ, & per cutem pueri immiserat gladium, perfectumque obtulerat sacrificium: & idcirco Dominus, quasi sacrificio re ipsa consummato, laudat iustum.

Item Marci 12. & Luca 21. duo minuta, quæ vidua pauper misit in gazophylacium, anteponuntur à Salvatore magnis divitum eleemosynis: quia scilicet voluntas in ea fuit major, & non ex opere, sed ex voluntate desumitur bonitas seu meritum, quando deest facultas. Unde Cyprianus tract. de operib. & eleemosy. sic ait: *Vidua cum videret Dominus, non de patrimonio, sed de animo opus ejus examinans, & considerans non quantum, sed ex quanto dedisset, dixit, vidua ista plus omnibus misit in dona Dei.* Hinc Augustinus conc. 1. in Plal. 109. infert nullum esse quantumcunque pauperem, qui non possit habere eleemosynæ meritum: quia (inquit) *si non habet saccus vel arca quod dones, habet cor & voluntas.* Vel ut loquitur Gregorius Magnus homil. 5. in Evang. *Ante oculos Dei nunquam vacua est manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bonâ voluntate.* Id etiam videtur innuere Apostolus 2. ad Corinth. 8. dum invitans fideles ad eleemosynam, dicit: *Ve quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit perficiendi ex eo quod habetis. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet.* Id est (ut exponunt Theodoretus, Hieronymus, Anselmus, Nicolaus de Lyra, & alij) non minus Deo accepta est animi vestri promptitudo, etiam si minima possitis dare, quam si plura daretis; quia ex voluntate, non ex operibus, pensatur meritum, Unde ait Glossa ibidem, *si æqua voluntas, æqualem habent mercedem.*

Denique Christus Dominus Matth. 5. ut innuat consensum internum voluntatis eandem habere malitiam, ac si actus elicitus fuisset, dicit: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Quæ verba expendens D. Bernardus Epist. 77. dicit: *Quid planius, quod voluntas pro factò reputatur, ubi factum excludit necessitas?* Et D. Augustinus de lib. arbit. cap. 3. *Si cui (inquit) non contingat facultas concumbendi cum conjugè aliena, planum tamen aliquo modo sit id eum cupere, & si potestas deur, facturum esse, non minus reus est, quam si in ipso factò deprehenderetur.*

Probatur secundò eadem pars ratione fundamentali: Bonitas vel malitia, à qua actus est & denominatur bonus vel malus moraliter, non est inhærens in actu exteriori, sed in interiori, à quo exterior extrinsecè denominatur bonus, vel malus: Ergo actus exterior nullam addit actui interiori bonitatem vel malitiam moralem. Consequentia patet: quia denominativum extrinsecum nihil formæ addit supra denominativum formale, sicut sanum in urina nihil addit sanitatis supra sanitatem animalis. Antecedens probatur primò ex D. Thoma hic art. 3. ad 3. ubi ait: *Sicut à sano, quod est in corpore animalis, derivatur sanum ad medicinam & urinam: hoc modo à bonitate voluntatis derivatur bonitas actus exterioris:* Ergo sicut sanitas solum extrinsecè denominatione est in medicina & urina, ita & bonitas moralis in actu exteriori. Idem dicendum de malitia: unde idem S. Doctor infra qu. 74. art. 2. ad 3. negat membra exteriora esse subjectum peccati: quod falsum.

Tom. III.

sum esset, si actus exteriores essent formaliter & intrinsecè mali, malitiâ morali.

Secundò idem Antecedens ratione suadetur: Bonitas & malitia moralis fundantur in libertate, ut disput. 1. ostendimus; unde ibi solum potest esse bonitas vel malitia moralis intrinsecè, ubi est libertas intrinsecè: Sed in actu exteriori potentia executivæ, non est libertas intrinsecè, sed tantum extrinsecè, ut communiter docent Philosophi: Ergo nec bonitas aut malitia moralis intrinsecè, sed duntaxat extrinsecè, ab actu voluntatis imperante desumpta.

Probatur tertio eadem pars ab inconvenienti quod sequitur ex adversa sententia. Si enim actus exterior potentia executivæ bonitatem moralem intrinsecè actui interno voluntatis ipsum imperanti superadderet, sequeretur quòd posset aliquis alium invitum privare aliqua bonitate morali, subindeque merito & præmio essentiali, ipsi correspondente & proportionato: Sed hoc dici nequit, alioquin bona honesta, & dona supernaturalia gratiæ & gloriæ, essent fortunæ subjecta, sicut bona exteriora: Ergo nec illud. Sequela Majoris est evidens: potest enim aliquis alium violenter impedire ne aliquid opus bonum, quod efficaciter determinavit, executioni mandet: v. g. potest illum euntem in Ecclesiam ad audiendum sacrum, ab incæpto itinere violenter retrahere; vel dum vult præbere eleemosynam pauperi, paratam pecuniam ei surripere: Ergo si actus exterior potentia executivæ bonitatem vel malitiam simpliciter in ordine ad præmium vel pœnam essentialem superaddat, poterit aliquis alium invitum aliquo merito & præmio essentiali privare.

Secunda pars conclusionis, quæ asserit opus exhibitum & executioni mandatum, addere quandam accidentalem bonitatem, vel malitiam, cui præmium aut pœna accidentalis correspondet, expressè docetur à D. Thoma in 2. dist. 40. qu. 1. art. 3. his verbis: *Actus exterior nihil adjungit ad præmium essentialè: tantum enim meretur qui habet perfectam voluntatem aliquod bonum faciendi, quantum si faceret illud; ut si facit unum actum, quantum si faceret multos, voluntate æqualiter perfecta manente. Ad præmium autem accidentale ordinatur per bonitatem, quæ est ipsius actus exterioris secundum se: & idèò actus exterior adjungit aliquid ad præmium accidentale.*

Id clarè patet exemplo martyrij, quo D. Thomas ibidem utitur ad id explicandum: docent enim communiter Theologi cum eodem S. Doctore in 4. dist. 49. qu. 5. art. 3. quæstiunc. 2. ad 3. eos qui solâ voluntate martyres sunt, posse quidem mereri æquale, & majus præmium essentialè, quàm qui re ipsa patiuntur pro Christo; non tamen præmium accidentale, quod aureola dicitur; quia illa solum debetur ipsi exteriori passioni, seu actuali tolerantia mortis, in qua est specialis difficultas, cui præmium aliquod accidentale correspondet.

Ex dictis intelliges, ineptè omnino constitui à Vazque differentiam inter bonitatem & malitiam, quantum ad hoc quod ista, non verò illa, reperitur formaliter & intrinsecè in actu exteriori. Cum enim bonitas & malitia opponantur contrariè, aut privativè, necesse

Kx

est ut in eodem subjecto, in quo est una, possit esse & alia; opposita enim sunt in eodem subjecto proximo & immediato, à quo se mutuò expellunt: Ergo si in actibus externis sit formaliter & intrinsecè malitia moralis, bonitas quoque in illis formaliter & intrinsecè esse poterit; vel e contra si in illis non possit bonitas intrinsecè reperiri, neque etiam malitia formaliter & intrinsecè in ipsis esse poterit.

9. Confirmatur: Si in actibus aliarum potentialium à voluntate est formalis malitia, & non formalis bonitas, sequitur in illis potentiis esse habitus vitiosos, qui ex malis actibus earum frequentatis generantur, & in eisdem non posse esse habitus virtutum: Sed hoc dici nequit: Ergo nec illud. Sequela Majoris patet: nam si in appetitu sensitivo v. g. multiplicentur actus intemperantiæ formales, necesse est quòd ex illis sic multiplicatis & repetitis generetur habitus intemperantiæ: cum autem in tali potentia Vazquez non admittat actus bonos formales temperantiæ, non poterunt ibi generari habitus castitatis & temperantiæ. Absurditas etiam Minoris est evidens: si enim vitia & virtutes essent in diversis subjectis, non se mutuò excluderent, sed possent sese compati, etiam in gradibus intensis: sicut calor qui est in manu non expellit frigus pedis, imò possunt simul esse calor summus in manu, & frigus summum in pede.

s. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

10. **O**BJICIES primò contra nostram assertionem: Peccatum definitur à Divo Thoma infra qu. 71. art. 4. *Dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam.* Et qu. 72. art. 7. dividitur in peccatum cordis, oris, & operis: Ergo non solum interiores actus, sed etiam externa facta, & dicta, sunt moraliter peccata, subindeque intrinsecè mala.

11. Respondetur concessò Antecedente, negando Consequentiam: nam per dicta & facta, & per peccata oris, & operis, non intelliguntur soli actus externi, sed unà cum actibus internis à quibus imperantur, & in quibus malitia consistit. Unde sensus prædictæ definitionis & divisionis est, quædam dari peccata purè interna, quæ in sola voluntate consistunt, neque in opus ad extra prorumpunt, & hæc vocantur peccata cordis: quædam verò quæ transcunt usque ad externa verba vel opera, & hæc prout includunt tam actus interiores imperantes, quam exteriores imperatos, dicuntur peccata oris vel operis. Solutio est D. Thomæ citato art. 7. qu. 72. ad 3. ubi cum sibi objecisset: *Non potest peccatum esse in ore vel in opere, nisi fiat prius in corde: Ergo ista peccata non debent contra se invicem dividi.* Respondet: *Dicendum quòd peccata cordis & oris non distinguntur à peccato operis, quando simul cum eo conjunguntur, sed prout quodlibet horum per se invenitur (id est, quando invenitur peccatum cordis sine aliis, & peccatum oris sine peccato operis) sicut pars motus non distinguitur à toto motu, quando motus est continuus, sed solum quando motus sistit in medio.*

Objicies secundo celebre testimonium Augustini, quod Franciscus Felix dicit valde tor-

quere nostræ sententiæ defensores. Illud desumitur ex lib. 13. de Trinit. cap. 6. ubi S. Doctor sic ait: *Mala voluntate, vel sola quisque miser efficitur: sed inferior potestate, quæ desiderium mala voluntatis impletur.* In quibus verbis fatetur actum exteriorem, adimpletium mali desiderij, addere supra ipsum desiderium majorem miseriam, subindeque majorem malitiam.

12. Relictis variis solutionibus, quas citatus Author refert & impugnat, facile respondetur ex principiis supra statutis, quòd peccator fit inferior per actum exteriorem, non ex eo quòd ex illo nova malitia essentialis accrescat, sed propter accidentalem malitiam, & varia incommoda quæ actus exterior secum adducit, quæ sine dubio miserabiliorem efficiunt peccatorem, quàm esset per solam voluntatem peccandi. Ex actu enim exteriori malo magis hebetantur sensus, & potentiæ exteriores proniores redduntur ad malum; ex illo etiam multoties generatur scandalum, & incurritur excommunicatio, vel irregularitas, aut obligatio ad restitutionem, quæ per solum actum interiorem non inducuntur. Ex quo patet, hoc testimonio nostræ sententiæ defensores non torqueri, sed potius secundam nostræ conclusionis partem suaderi.

14. **C** Objicies tertio: Actus interior & exterior distinctis præceptis prohibentur: nam nonum & decimum Decalogi præceptum sunt de actibus interioribus tantum, nempe de concupiscentia uxoris, & rei alienæ; & tamen fornicatio & furtum, quæ sunt actus exteriores illis correspondentes, prohibentur sexto & septimo præcepto: Ergo signum est quòd actus exterior addit novam malitiam super actum interiorem.

Sed nego consequentiam: non idè enim ponuntur diversa præcepta de actibus interioribus & exterioribus supra dictis, quòd in his sit diversa malitia, vel ad diversa vitia pertineant: sed quia cum concupiscentia sit pro isto statu maxime homini connaturalis, poterat aliquis faciliter sibi suadere, concupiscere rem vel uxorem alienam, dummodo actus non sequatur, non esse peccatum, sicut quidam Hæretici asseruerunt: quæ hæresis regnabat apud Judæos, ut ex verbis illis Salvatoris supra adductis colligitur: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus est eam in corde suo.* Vel etiam dici potest, specialibus præceptis concupiscentiam rei & uxoris alienæ fuisse prohibitam, quia respectu hominis desideria rei alienæ & venereorum sunt maxime concupiscibilia, & frequentia, desideria verò aliorum actuum prohibitorum per alia præcepta non ita: quod optimè explicat S. Doctor 2. 2. qu. 122. art. 6. ad 4. his verbis: *Dicendum quòd homicidium secundum se non est concupiscibile, sed magis horribile: quia non habet de se rationem alicujus boni. Sed adulterium habet rationem alicujus boni, scilicet delectabilis; furtum etiam habet rationem alicujus boni: scilicet utilis: bonum autem de se habet rationem concupiscibilis: & idè fuit specialibus præceptis prohibenda concupiscentia furti & adulterij, non autem concupiscentia homicidij.*

14. **E** Objicies quartò: Si actus exterior non habeat intrinsecam & formalem malitiam, quam addat supra interiorem, nulla est ratio quare sit in confessione explicandus: Sed hoc dam-

16. nat communis Ecclesie consuetudo: Ergo &c. Respondeo, negando sequelam Majoris: Licet enim actus exterior non habeat intrinsecam & formalem malitiam, quam addat supra interio- rem; quia tamen est complementum substantia- le actus interioris, & ex utroque fit unus actus moralis in certa specie malitiae, puta furti, vel adulterij, debet in confessione declarari, ut completa peccati species explicetur.

Addo cum Salmanticensibus in tractatu de peccatis disp. 10. dub. 1. §. 7. in fine, parum vel nihil referre ad hoc ut actio exterior debeat in confessione explicari, quod in se habeat, aut addat, vel non addat malitiam supra interio- rem: dummodo enim talis actio reipsa mala & peccatum grave sit, sive hoc habeat à forma sibi in- herente, sive existente in alio actu, debet ape- riri in confessione: quia istius præceptum non solum malitiam, neque solum actum cui inhæ- ret, sed quicquid denominatur absolute peccatum mortale, sub se comprehendit; nec curat unde actus accipiat hæc denominationem, sed an reipsa illi substatnatur.

17. Objicies ultimò: D. Thomas hic art. 1. 2. & 3. actibus externis, quos dicimus bonos vel malos ex genere, concedit bonitatem vel mali- tiam propriam, nempe ex proprio objecto & circumstantiis; fateturque hujusmodi bonita- tem vel malitiam esse priorem bonitate, & ma- litia actus voluntatis, ab eaque distinctam & independentem. Ratio etiam id suadere videtur: Nam idèd iste actus, *volo furari*, habet esse pec- catum, quia ipsum furari est malum & pecca- minosum, non è contra; si enim furari non esset malum, neque etiam esset velle furari: Ergo potius actus voluntatis sumit malitiam ab actu exteriori, quam è converso actus exterior ab interiori.

18. Respondeo in actu exteriori duplicem esse di- stinguendam bonitatem & malitiam; unam quæ convenit ei ex objecto, vel materia circa quam versatur, & quæ idcirco *objectiva* dicitur; al- teram quæ ei competit ut exercetur à potentia D exequente, mota à voluntate, & *formalis* ap- pellatur. Prima est intrinsicè in actu exteriori; non verò secunda, de qua solum agimus in præ- senti. Quando ergo S. Thomas tribus primis articulis hujus quæstionis, actibus externis bo- nitatem vel malitiam propriam concedit, loquitur de bonitate duntaxat objectiva, quæ con- venit eis quatenus sunt voluntatis objectum; non verò de formali, quæ ipsis competit qua- tenus sunt voluntarij & liberi. Ut patet ex arti- culo 1. in corp. & in solut. ad 1. ubi sic ait: *Di- cendum quòd actus exterior est objectum volunta- tis, inquantum proponitur voluntati à ratione ut*

A *quoddam bonum apprehensum, & ordinatum per rationem, & sic est prius bonum quàm actus vo- luntatis: inquantum verò consistit in executione operis, est effectus voluntatis, & sequitur volun- tatem.* En quomodo tota illa bonitas vel malitia quam exterior actus habet à ratione anteceden- ter ad influxum voluntatis, convenit illi præci- sè ut objecto, & sic tantum est objectiva, non verò formalis quæ est in executione operis, & sequitur bonitatem voluntatis quæ est princi- pium ejus, ut ait idem S. Doctor in corp. ejus- dem articuli. Quod etiam fusè explicat in 2. dist. 4. qu. 1. art. 3. & qu. 2. de malo artic. 3. ubi ait: *Si consideretur actus secundum se malus, puta furum vel homicidium, prout est in ap- prehensione secundum suam rationem, sic pri- mordialiter invenitur in ipso ratio mali, quia non est vestitus debitis circumstantiis. Sed si accipiatur actus peccati, secundum quod est in executione operis, sic primordialiter & per prius est culpa in voluntate.*

19. Ex quo patet solutio rationis subjunctæ: nam cum dicitur, idèd hic actus, *volo furari*, est malus, quia ipsum furari est malum, & non è contra, verum est, si *ly idèd* dicat causam ob- jectivam & specificativam: ex eo enim quòd ex- terior actio furandi secundum se, & ut appre- henditur à ratione, est objective mala, refun- dit in actum voluntatis quo eligitur, & cujus est objectum, speciem malitiae; sicut omne ob- jectum, inquantum objectum, dat speciem actui ad illud terminato. Si autem sermo sit de causa omnino formali, quæ per seipsam deno- minat, propositio illa est falsa, & contraria absolute vera, nempe quod idèd furari est for- maliter malum, quia volitio à qua procedit est formaliter mala: unde si hæc volitio ob aliquam rationem, ut propter ignorantiam invincibili- lem, à malitia excusaretur, nequaquam ipsum furari esset tunc formaliter peccatum, aut pœ- nà dignum, licet adhuc tunc esset objective peccaminosum. Est ergo inter actionem exter- nam & internam mutua causalitas, & depen- dentia: nam exterior ut objectum, præcedit & specificat interiorem ut actum; interior verò ut forma & actio imperans, præcedit, & specifi- cat exteriorem ut effectum: sicut eadem boni- tas finis, ut est in intentione, est prior electio- ne mediorum; ut verò est in executione, illà posterior est.

Agit D. Thomas qu. 21. de his quæ conse- quuntur actus humanos ratione bonitatis aut malitiae moralis, nempe de ratione laudabilis & vituperabilis, meriti & demeriti, sed quia de his agemus in tractatu de merito, in præsen- ti abstinemus.

